Թ. ՏԱՐԻ — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ 1906 — ԹԻՒ 804

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

Отговорникъ: СТЕПАНЪ КАНАРЯНЪ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիո համար տարեկան 12 ֆր. վեցամսեայ 7 "
Արտասահմանի համար տարեկան 15 ֆր. վեցամսեայ 8 «
Ամերիկայի համար տարեկան 3 տլ. վեցամսեայ 1.50 «

Ծանուցման տողը առջին երեսին համար 40 սանթիմ իսկ վերջին երեսին համար 20 սանթիմ է. երեքէն աւելի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կըլլայ:

—o—

Վառնայի համար ձեռքէ 10 սանթիմ է

Նամակ եւ դրամ ղրկել խմբագրութեան հասցէին

Редакция на вѣстникъ "Шаржумъ" Варна

Redaction du journal „Charjoum" Varna (Bulgarie)

—o—

Պուլկարիոյ համար ձեռքէ 15 ՍԱՆԹԻՄ
Արտասահմանի համար ձեռքէ 20 ՍԱՆԹԻՄ

—o—

Դրութիւնք ետ չեն տրուիր

«ՇԱՐԺՈՒՄ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԷ

Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Գլխաւոր Գործակալ

ՊՈՒԼԿԱՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷ ՆՐԱՆ ԽԱՌՈՐԵԱԼ ՍՕՖԻԱ ՔԱՂԱՔԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ.

Տոմսակ գնել փափաքողները կրնան իրեն դիմել՝
Ձար-Պօրիս փողոց Վառնա

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՔԵՐԻՑ(*)

ԲԱԲԱ—ԳԱՍՊԱՐ—ԽԱԺԱԿ

Սրտի մեծ գոհունակութիւն եմ զգում որ գրութեանս վերնագիրը կազմող անունները կրող պարոնը առիթը ստեղծեց սկսելու ուղղակի կովկասցիների հետ խօսիլ, որոնք իրական գաղափար չունեն Դաշնակցութեան մասին ու, տաճկահայի ազատագրութեան գործին վերաբերմամբ, մեծ յոյսեր ունեն այդ կազմակերպութեան վրա, որը միայն թաթարների յարձակման և կովկասցիների քաջութեան շնորհիւ կարողացաւ մի քիչ պուտկել իր կազմալոյծ վիճակը.

Այս անգամ ես կը խօսեմ միայն վերոյիշեալ պարոնի խնդրի շուրջը դառնալով, շատ մօտիկ ապագայում, մի փաստացի բրօշիւրով պարզել կովկասահայերին Դաշնակցութեան իրական վիճակը իր գոյութեան ամբողջ ընթացքում, որպէսզի կովկասցին կարողանայ ըմբռնել թէ Դաշնակցութիւնը որչա՞փ ձեռնհասօրէն է կատարել իր վրա առած ծանր և դժուարին պարտականութիւնը, և որքա՞ն կարող է օգտակար լինել ապագայում, եթէ ընթացքը հինը մնայ. Նախ, (ներողութիւն խնդրելով որ խորտակում եմ կեղծ համեստութեան աւանդական սովորութիւնը, ոչ պարծենալու, այլ հասարակութեան հասկցնելու որ իր առջեւը գտնւում է յեղափոխական գործերին մօտիկից ծանօթ միշտ տաճկահայ ժողովրդի հետ ապրած, և յեղափոխութիւնը տպրելու արեստ չընդունող մի մարդ), պէտք է որոշեմ իմ բռնած դիրքը և կատարած դերը մեր յեղափոխական գործունէութեան մէջ։

18 տարի է որ ես ծառայում եմ տաճկահայի ազատութեան գործին. 1890 թւականին եղել եմ Պոլսոյ Հնչակեան ներկայացուցիչ և մասնաճիւղի անդամ, շատ պատասխանատու դիրքով. 1895ին և 96ին Դաշնակցութեան Բալքանեան ներկայացուցիչ և Պոլսոյ գործերը վարող մարմնի անդամ, 1897—98ին Դաշնակցութեան Արեւմտեան բիւրոյի անդամ և Բալքանեան երկրների ներկայացուցիչ, 98—99ին Արեւմտեան Բիւրոյի ներկայացուցիչ և Բալք. կեդրոնական կոմիտէի անդամ. 1904ին, դարձեալ ընկերների բարոյական ճնշմամբ Բալք. կեդրոնական կոմիտէի անդամ. 1904ի ընդհանուր ժողովին մերժել եմ մնալ Լեռնավայրի պատասխանատու մարմնի մէջ, 18 տարուան գործունէութեան ընթացքում մի անգամ ազատել եմ կախաղանի դատապարտումից. մէկ տարի եղել եմ մենակեաց բանտարկեալ Թուրքիայի և Ռուսիայի բանտերում, երեք տարի աքսորի եմ դատապարտուել մի հեռաւոր և անտանելի կլիմայով գիւղաքաղաքում. Ամբողջ 18 տարուան մէջ կազմակերպութիւններէ յեղափոխութեան հաշւով ապրել եմ միայն երեք տարի ծախսելով միայն երկու հազար ռուբլի անձիս վրա և այդչափ էլ պաշտօնական ճամբորդութիւնների համար, և այսօր յեղափոխականների մէջ իբր բացառութիւն կամ իմ բաւական խոշոր պարտքովը. Պաշտօն չունեցած միջոցիս միշտ մասնակցել եմ արեւմտեան և արեւելեան բիւրոների ժողովներին, նրանց ատենանիստներում գտնուածս միջոցին, մասնակցել եմ 95. 98ի և 1904ի ընդհանուր ժողովներին. 1898ին հիմնել եմ «Շարժում» թերթը անընդհատ մաքառել հակայեղափոխականների դէմ, ձաղկել կազմակերպութիւնների թերութիւնները...

Եւ Դաշնակցութեան՝ երբեմն մութ ակնարկներով, երբեմն բաւական բաց իսկ 1904ի Սասունի վերջին կոտորածից յետոյ, Քրիստափորի ողջ և Բուլղարիայում գտնուած միջոցին, սկսել եմ բացարձակ քննադատութիւն, կատարուելիք փոքրիկ կորստաբեր ձեռնարկների առջեւը առնելու միակ նպատակով. և կազմակերպութիւնը վերջնականապէս գրական հիմերի վրա դնելու ցանկութեամբ.

Իմ այս դիրքը, անխնայ մերկացումները ի հարկէ գրգռում էին առաջուց և գրգռեցին վերջը մտավախ, պարազիտ և սիրող յեղափոխականներին հաճելի պղտոր կացութեան պաշտօնեաներին ու դիմակաթափ արեցին այն տիպերին, որոնք կազմակերպութեան մէջ չարունակ երկդիմի ինտրիգաններ դեր են կատարել ղեկավարուելով միայն օրվան փչող հովերով, և զօրաւորների առջեւ սլքտալով, որոնցից կարելի է հաց և դիրք սպասել ու ստանալ.

Այդ հիւանդ գրգռման արդիւնք եղան իմ դէմ զրպարտութիւններ, դաւադրութիւններ, սպառնալիքներ կասեցնելու համար իմ սկսած գերազանցօրէն պարտադիր պայքարը, որոնք և ստիպեցին ինձ հրապարակով խզել յարաբերութիւններս արեւմտեան բիւրոյի հետ, ինչպէս առաջ խզած էի Բալքանեան կեդրոնական կոմիտէի հետ. Նոյնանման պարագաներ ստիպեցին և թքել հեռանալ Ժրաջան Լօրիսին Պարիզից. Ու քանի Դաշնակցութեան մէջ կը տիրէ այս դրութիւնը դեռ շատեր կը հեռանան. Ահա վեր յիշած տիպերի շարքում այսօր, չորս ոտքով, տեղաւորւում է արտասահմանում Բաբա—Գասպար իսկ Կովկասում Խաժակ անունով ծանօթ տիպը երբեմն յեղափոխական, երբեմն Բէնիկ վարդապետեան, երբեմն մշակական, այժմ «Յառաջ»ի խմբագրութեան անդամ. որին «Արշալոյս»ը ձօնեց «գրական մասխարա» տիտղոսը իսկ ես աւելցնում եմ „համոզումների և սկզբունքների Մասխարա".

Իմ վերը յիշած քննադատականների և մերկացումների շարքում երեւան էի բերել այդ «մասխարայի» կազմակերպութեան թերութիւնները մատնանշող մի նամակը, որի մէջ նա դատափետում էր և ամենամութ գոյներով ներկայացնում մի քանի դաշնակցական ընկերների, մանաւանդ հանգուցեալ Քրիստափորին, որին դեռ 1890 թուականից նոյն մտքով էր ճանաչել և մինչեւ մեռնիլը բուռն ճիգեր թափել թէ նամակներով և թէ յօդուածով նոյնպէս ճանաչեցնել տալ. Մինչդեռ ես, յարաբերութիւնները խզվելուց յետոյ էլ (տեղի ունեցաւ Խաժակի մի ինտրիգան յօդուածի տպագրութեան պատճառով, որում այդ պարոնը գործ էր ածել մի ածական որ շատ առաջները մի վէճի միջոցին, երես առ երես ուղղած է եղել հանգուցեալին, որով և հանգուցեալին կարծել տւել թէ յօդուածը լոկ իրեն հարուածելու համար է գրուած և իմ նախօրոք գիտակցութեամբ) թէ ողջ և թէ մեռած միջոցին չեմ ուրացել հանգուցեալի արժանիքները ինչպէս և թերութիւնները որոնք փոքր չեն, եթէ դատենք յեղափոխական գործի օգտաւէտութեան տեսակէտից. Համակրանք եմ յայտնել մանաւանդ. վերջերս վտանգաւոր գործերի մէջ մտնելու միջոցներին յայտնի վկաների ներկայութեանը, հենց այն օրերում երբ Խաժակը Շուշիից իր նամակով ճգնում էր սեւացնել Քրիստափորին. Եւ երկուսիս փոխադարձ յարաբերութիւնները այդ խզումից յետոյ եղել է ոչ իրար անարգելու հիմքի վրա,

(*) Ներկայ գրութիւնը առանձին թուցիկով հրատարակուած է Փարիզ.
Ծ. Խմբ.

ընդհակառակը արժանիքները ճանաչելու մանաւանդ վերջին ընդհանուր ժողովի մէջ երբ մենք գործի պատճառով պարտաւորուած ենք եղել իրար հետ վիճելիրարու պատասխանել…

Այժմ Խաժակը իր չարաբաստիկ նամակը երեւան բերելուց գրեթէ մի տարի յետոյ, հիմնված Ֆիլիպէի յայտնի մարդկանց ուրոնց պարակիտական ծրագիրներին միշտ խոչնդոտ եմ եղել, զրպարտութիւնների վրա և հետեւելով աւանդական բայց ֆնասակար ասացւածին՝ թէ մեռածներին չպէտք է քննադատել, մեղայի է չոքում Քրիստափորի գերեզմանի առջեւ ուշ ծնած ինքնադատափետումի, զղջումի և ինքնագովութեան փետուրներով զարդարված հայհոյական մինամակ «Ռազմիկ»ի 42 համարում տեղաւորելով, ինձ դրամաշորթ, մինչեւ իսկ գող հռչակելու յանկարծակի կատաղութեամբ բռնկած։ Այո, Խաժակը կոկորդիլոսի արցունքն աչքերէն ծունկի է գալիս այն Քրիստափորի գերեզմանի առջեւ, որին ողջ ժամանակ, տասնեակ տարիների ընթացքում կեղծ, ամենավնասակար, սիրող յեղափոխական էր ճանաչում և ճանաչեցնել ձգտում։ Բայց ո՞վ հաւատաց այդ արցունքին և մեղային։ Ո՞վ չէ համոզւած որ Խաժակի հոգու մութ խորշերում միայն ուրախութիւնն է տիրապետում Քրիստափորի մահւան պատճառով. որովհետեւ եթէ Քրիսաափորը ողջ լինէր, Դրօշակի խմբագրութիւնից խոտիւ վտարված, Վիչապում լքւած, Շուշիում տանջելիօրէն արհամարւած, որտեղից և գրեց տըխրահռչակ նամակը, և իր խաչեղբայր Բենիկի գիրկը ընկնող Խաժակը այսօր «Յառաջ»ի խմբագրութեան սեմը անգամ չէր տեսնի։

Այս տեսակ՝ մի մարդի հայհոյանքներին չեմ պատասխանելու ի հարկէ. բայց դրամական խնդրին վերաբերեալ մեղադրանքներին կը պատասխանեմ, հենց այն պաշտօնագրով որով, ինձնից դաժանօրէն արհամարւած մարմինը, ոչ Խաժակի լրբութեամբ նոյն իսկ մեծապատիւ տիտղոսը տալով,՝ որ՝ չէ կարելի և չէ տըրւում դրամ չորթողներին մանաւանդ յեղափոխական մարմիններ կողմից,՝ հրաւիրում է բացատրութիւններ տալու այդ խնդիրների մասին, գործածելով իւրացնել բառը. իսկ իմ ըմբռնումով չը յանձնել. որովհետեւ աշխարհիս բոլոր չիտակ մարդոց աչքում, երբ մարդը՝ ինքը հրապարակով իր թերթում, իր ստորագրութեամբ կազմակերպական Օրգանից ամիսներ առաջ, հակառակ Արեւմտեան Բիւրօյի արգելումին, յայտարարում է դրամների իր մօտ լինելը. չը յանձնելու պատճառները և միայն ընդհանուր ժողովին յանձնելու որոշումը, «նա դրամ իւրացնող չէ. այլ գոյութիւն ունեցող մարմինների վրա վստահութիւնը կորցրած և գիտակից մի ըմբոստ» անդամ գործիչ։

Ահա այդ պաշտօնական հրաւիրագիրը.

Բալք. Կեդր. Կոմիտէ 1906 Փետր. 28
ՔԱՂԱՔ . . . . Թիւ 384

«Մեծապատիւ պ. Իսահակ Արվախի (Վարդօ) Հայ Յեղ. Դաշ. Պալք. շըրջանական ժողովը պիտի գումարւի մարտ 26 ին . . . . մէջ: Կազմական կանոններու 120 րդ. յօդուածին տրամադրութեան համաձայն՝ կը հրաւիրենք ձեզ ներկայանալ և ձեր իւրացուցած կազմակերպական դրամներու մասին բացատրութիւններ տալ ժողովին։

(կնիք Պ. Կեդր. Կոմիտէի)

Այս հրաւիրագիրը պաշտօնապէս փաստում է, որ ոչ մի Դաշնակցական մարմին և անհատ իրաւունք չունի ինձ կեղտոտութեան մէջ մեղադրելու առանց ոևէ ատեանի, իմ բերանացի և երես առ երես տւած բացատրութիւնների վրա հիմնված, որոշումի։

Ո՞վ կարող է երաշխաւորել թէ իմ բացատրութիւնները ինձ չեն արդարացնի ու դատապարտել չեն տայ այս անախորժ կացութիւնը ստեղծող օրինազանց մարմիններին և ինտրիգաններին. հակառակ պարագայում ուրեմն պէտք է ընդունել որ Դաշնակցութիւնը կամ պարզիտ հակառակորդները իմ խնդրի վերաբերմամբ ուզում են ղեկավարվել Սուլթանի ռէժիմի ոգիով…

Այդ հրաւէրին ես գրական պատասխան եմ տւել, առաջարկելով կազմել մի քննիչ յանձնախումբ միայն բացատրութիւնները լսելու համար, հաստատելով դրամների խնդիրը կարգադրելու ընդհանուր ժողովի հետ որոշման վրա. որովհետեւ իմ նպատակն է վերջապէս որ գոնէ վերջին ընդհանուր ժողովում բոլոր դաշնակցականները կանոնաւոր և փաստացի հաշիւ ներկայացնեն պարզաբանելու և ստուգելու համար այս տասնեակ տարիների մութ մնացած բոլոր հաշիւները, և համոզւած եմ թէ ամեն մի սրտացաւ և Դաշնակցութեան հաշիւներով իրօք հետաքրքրւող հայ գոհ կը մնայ՝ իմ բռնած այս դիրքից։

Կարճը՝ ես գիտակցաբար նախադէպ եմ ստեղծում, հենց ինքս, հին գործիչս տալով գաղափար կազմելու համար բոլոր ստացւած ծախսւած գումարների մասին, որից մինչեւ այսօր զուրկ եմ եղել հակառակ գործերին այդքան մօտիկ լինելուս և ազդեցիկ դիրք ունենալուս։ Ու իմ այս նպատակից շեղել չեն կարող ինձ ոչ դաւերը, ոչ զրպարտութիւնները, ոչ սպառնալիքները, ոչ մանկական բոյկոտները «Շարժում»ի և իմ դէմ։

Թրքական դատարանի առջեւ պարտաճանաչ և հայ տառապանքը խոտիւ փաստող հայ յեղափոխականը գերագանցօրէն պարտաճանաչ պէտք է լինի և դէպի իր ժողովուրդը, նրա ճակատագրի հետ խաղացող յեղափոխական կազմակերպութեան դուրսն ու ծուծը, երեսն ու աստառը իրապէս որոշելու համար ու ես կատարում եմ և այդ պարտականութիւնը։

Ուրեմն, Բարո. Գասպարխաժակ, քանի որ ես ձեզ վկայ եմ բերել ձեր նամակովը, իբրեւ կազմակերպութեան միրութիւնները մատնանշողի. ոչ թէ դրամը չը յանձնելու համախոհի, որից այդպէս յեղապատառ և ծնկաչոք մեղայի գալով հրաժարվում էք. կարո՞ղ էք հերքել, այդ նամակը, ձեր յօդուածը, ձեր ուրիշ նոյն ոգով նամակները. որոնք հետաքրքրութեամբ պահւած են ձեր 96 ի Ժընէվի բիւրօն կազմող Ռոստոմի և Զօհրանի դէմ դաւեր սկսած օրից կասկածի ենթարկւելուդ պատճառով. երբ ձեզ հալածում էին, յօդուածդ իսկ չէին ընդունում ու դուք մեզ մի քանի գործիչներիս ուզում էիք նրանց դէմ գրգռել. Այն ժամանակ երբ ձանձրացած քո բարոյական անտանելի և ճնշւած կացութիւնից հացի, կարողացայ անձնական երաշխաւորութեամբ քեզ տեղաւորել տալ Եգիպտոսում. Կարճը—կարո՞ղ էք րոպէ կերպով պատասխանել թէ նամակները, յօդւածները գրած եւ բերանացի դանդատները արած միջոցին ո՞վքեր էին մեղաւոր, ձեզնից դատափետւողները թէ դո՞ւք. Ո՞վքեր էին վատ, ամենավնասակար, սիրող յեղափոխական, ձեզնից հռչակւածները, թէ դո՞ւք։

Միթէ հասուն, ուսում առած կեանքի չարն բարին ճանաչող մարդը կարող է տասնեակ տարիներով սխալւել. Ինչո՞վ կարող ենք երաշխաւորել, ղեկավարվելով ձեր սիստէմով, որ դուք այսօր աւելի մեծ սխալ չէք գործում, գիտակցօրէն հացի խնդրի ճնշման տակ, ինչպէս գրում էիք ձեր 1904ի նամակում, ձեր «Մշակ»ի խմբագրութեան մէջ մտնելը և Բենիկի գիրկը ընկնելը իբր թէ արդարացնելու մտքով։

Ասացէք, ի՞նչ գնով մեղայի եկաք. ձեր 15 տարվան համոզումները ի՞նչ գնով փոխեցին. «Յառաջ»ում փայլելու, երբեմն, երկար տարիներ չնչին, անպէտք համարւող մարդկանց կողքում փայլելու գնո՞վ, թէ աւելի սո՞ւղ…

Ձեր երեւան բերւած նամակը ձեզ պատին սեղմեց, Աննշան կացութիւնը պահպանելու շահ ունեցողները այս կտրուկ դիլեման դրին փոսն ընկած աչքերիդ առջեւ.—«Կա՛մ ստորնութիւնը ունեցիր 15 տարվան համոզումներդ և քարոզածներդ ուրանալու, ուրանալու նաև Վարդօյին և լրբօրէն հայհոյելու, կամ դուրս «Յառաջ»ից վերապրելու Ժնէվի, Շուշիի, Վիչապի և նոյն իսկ Թիֆլիզի արհամարւած, լքւած, դառն կեանքդ…

Երկու պայմաններն էլ ստորնացուցիչ էին, դու՛ ընտրեցիր առաջինը անելու համար այս վոլտ ֆասը, որովհետեւ քո ամբողջ հոգեբանութիւնը դառնում է սին, երեւակայական փառքի, փայլումի չուրջը, որի համար ինչպէս երևաց ամեն զոհողութեան պատրաստ ես մի քիչ աչք ծակող դերասանական ձեւեր ընդունելով….

Ախ դու այր Կարմէն, բայց երբէք չը մոռանաս որ կին Կարմէնները երբեմն կարող են սիրելի լինել, իրենց գոնէ մայլմով հետաքրքրւողների համար, բայց այր Կարմէնները միշտ և ամեն տեղ զզւելի են….

«Շարժում»ի Տէր և Խմբագիր
ՎԱՐԴՕ

1906 Մարտ 26
ՊԱՐԻԶ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՎԻՃԱԿԸ

Կովկասէն կրկին սկսան չարագուշակ լուրեր հասնիլ. Մեծագորդ համագումարները, պատգամաւորներու տաք վիճաբանութիւնները, խմբած պերճախօսութիւններն բոլորովին պարապ օդը ցնդեցան. Համագումարին ցրուելովը՝ ցրուեցան նաեւ խաղաղութեան ու հաշտութեան յոյսերը, Գանձակ ու Շուշի նորէն արիւնի օրեր կապրին, Կովկասի ամէն կէտին վրայ արդէն օր չանցնիր որ թաթար խումբ մը անարգ սպանութիւններ չի կատարէ. Ու մանաւանդ մեծագոյն չարիքը հոն է որ, խաղաղութեան ու հաշտութեան խօսքերով կառավարութեան պաշտօնեաները հայոց զէնքերը հաւաքելէ ետքը, այսօր զանոնք բա.

ցարձակապէս վայրենիներուն ձեռքը կը յանձնեն, ու ոչ միայն չեն պաշտպաներ զանոնք այդ աւազակներու դէմ, այլ նոյնիսկ կարգիլեն որ խեղճերը ին զինքնին պաշտպանեն։ Երբ ոևէ կէտի մը վրայ հայ կորիճները յաջողին թաթարները ետ մղել, կամ փառաւոր հարուած մը տալ անոնց, իսկոյն կառավարութեան զօրքերը կը հասնին ու «ապըստամբ» ազգին «սեպարատիստ» ձգտումները չի քաջալերելու համար, կսկսին հալածել հայերը։ Այնպէս որ պարզապէս երկու սուրի մէջ կը չաչչարուին մեր Կովկասահայ եղբայրները։ Մէկ կողմէն թաթար խուժանը կը ջարդէ, կը թալլէ ու կը հրդեհէ, միւս կողմէ ռուս բռնապետութեան պաշտօնեաները կը հալածեն, կը ճնշեն, կը հարստահարեն զայն։

Եթէ այս ընթացքը շարունակէ երկարիլ, պարզապէս յուսահատական պիտի ըլլայ հայերուն համար։ Ինչպէս կը տեսնուի, կառավարութիւնը դեռ իր հին թաքթիքին կը հետեւի, ու միշտ ճիզուիթութիւններով խոյս կուտայ հայոց պահանջները կատարելէ։ Վօրօնցով—Տաշքով կատարեալ գայլ մը եղաւ մեզի համար, Կալիցիներէն ալ վտանգաւոր։ Այս վերջինը գոնէ ռուս պիւրոքրացիային լիրբ վայրենութեամբը կը գործէր, մինչդեռ Տաշքով աւելի նրբացած մաքիավէլականութիւնով։ Ռուսահայերը ինչո՞ւ դեռ ինքզինքնին կը խաբեն այս փոխարքային գզուելի սճապարարութիւնով, ի՞նչու չեն պահանջեր իրմէ այլեւս բացարձակապէս որոշ ըլլալ, և գիտնալ որ, եթէ իր բաղձանքը արդարեւ Կովկասի խաղաղացումն է, ի՞նչու կը խուսափի զայն խանգարող թաթար աւազակները հալածելէ, և կատաղօրէն կը ջանայ խեղդել ամէն ինքնապաշտպանութեան շարժում հայերու մէջ։

Մ.

ՏՈՒՐՆՈՎՈՅԻ ՕՐՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Ռուսական թերթերը ներքին գործոց նախարար Տուրնովոյի յուշատետրը կը հրատարակեն, ուր ան արձանագրած է օրը օրին իր տպաւորութիւնները։ Թէ ինչպէս կրցեր են զայն ձեռք ձգել, յայտնի չէ մեզ. որչափ հետաքրքրաշարժ, աւելորդ չենք համարեր քանի մը հատուածներ քաղել, պատասխանատուութիւնը թողլով զանի հրատարակող ռուս թերթերուն։

***

17 Հոկտեմբեր. — Ի՞նչ է այս Սահմանադրութիւն. սոսկո՜ւմ. — Անոնք հայրենիքը պիտի ծախեն. ահ, այս Վիթէն. թէ ես ըլլայի, զանի Սիպիր կ'աքսորէի տաժանակիր աշխատութեան. պէտք է որ Թրէբովի մօտ երթամ։

Գացի ու զինքը բարկացայտ գտայ։

— Ամենուն ալ պիտի հասկցնեմ— գոչեց նա—թէ Ռուսիան Սահմանադրութիւն չուզեր. պիտի հասկցնեմ։

Տեսնենք պիտի յաջողի։ Ամէն պարագայի մէջ պէտք է որ Վիթէի մօտ երթամ։

Նպաստաւորումի համար աղերսագիր տուի։ Հիմայ ամէնքն ալ դրամական օգնութիւն կը պահանջեն, հարկ էր որ ես ալ աճապարէի։ Վաղը ամէն ինչ հէքեաթ մը կրնայ համարուիլ։

***

18 հոկտեմբեր.— Կէս օրէն վերջ ժամը 4-ին հասարակութիւնը ցոյցեր կընէր. ցուցարարներու թափօրը անցաւ նոյն իսկ իմ պատուհաններուս տակէն։ Հարիւրաւոր կարմիր դրօշակներ օդին մէջ կը ծածանին։ Նայեցայ և չը կրցայ հաւատալ տեսածիս։ Պէտք է որ 30 000 րուպլիի դրամական օգնութիւնը ստանալու համար աճապարեմ—գումար մը, որ փողոցը չը գտնուիր։ Գաղտնապէս Թրէբովի մօտ գացի, զանի շատ հանդարտ ու չը յուզուած գտայ։ Զիս տեսնելուն պէս ուրախացաւ։ Ինչ պիտի ընէ—Աստուած միայն գիտէ։ Այս իրիկուն գաղտնապէս Վիթէի մօտ ալ գացի: Սահմանադրութեան և նոր կազմուելիք նախարարական դահլիճի մասին խօսեցանք. Վիթէն յօդացաւէ կը գանգատէր։

Բան մը չեմ հասկնար։ Երբոր տուն վերադարձայ, սեղանիս վրայ Բոպէտոնոսցէվի մէկ ծաղրանկարը գտայ. Սոսկում։ Այնպէս մը կուգայ ինծ թէ լեռները պիտի փլչին։ Օ՛, պէտք է որ նպաստաւորումի համար շտապեմ։

Բոպէտոնոսցէվի մօտ գացի. ցաւակցութիւնս յայտնելու, սակայն անոր տան առջեւ շատ բազմութիւն կար խռնուած, որ անդադար կը պոռար ու կը սուլէր: Հազիւ ես ալ կրցեր էի ազատիլ։

***

19 հոկտեմբեր.— Բոլոր գիշեր յօրինեցի ու վերյօրինեցի երկու առաջարկագիր. մէկը մուժիկներու համար, սահմանադրական բարենորոգումները օր առաջ իրագործելու և միւսը խուլիգաններու կազմակերպութեան համար. Ռուսիան պահպանելու և զանի անկումէ մը փրկելու նպատակով։ Երկու առաջարկումները Թրէբովին ղրկեցի։

Եռեւէ եռեւ միթինկներ կըլլան. Գրողը տանի. Սակայն այսպէս երթալով, մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնի ծայրը։ Սարսափելի է սարսափելի, խեղճ Բոպէտոնոսցէվ այնքան ծաղրանկարներ անոր գլխին վրայ թափուած։ Թէ Բիէվէն ըլլար, նա հրով ու սուրով յեղափոխութիւնը կը խեղդէր։

Նոյն իսկ կառավարական լրագիր յեղափոխական եղած է։ Խորամանկ Վիթէն ամէնէն ալ համբերութիւն կաղերսէ։ Ասի կը հաւնիմ. Միայն թէ ինծի օր առաջ խընդրուած դրամական օգնութիւնը տան։

***

20 Հոկտեմբեր.— Առջի օր լուր առի թէ՛ ամբողջ Ռուսաստանի մէջ կը բողոքեն, հրէաները կը ջարդուին, ինչպէս նաև զարգացած դասակարգը։ Կե՛ցցէ՛, արթնցաւ և ոտքի կանգնեցաւ ուղղափառ Ռուսիան։

Հիմայ ինծ այնպէս կը թուի թէ՛ Թրէբովը կը հասկնամ. Խելացի մարդ, անոր միայն վայել էր ոստիկանութեան նախարար ըլլալ։

Պէտք է որ նոյն իսկ այսօր անոր մօտ գնամ։ Ինչո՞ւ համար ամէն բան առանց ինծի կը գործադրեն։

Նոյն օրը.— Թրէբովի մօտ գացի, և զինքը զբաղուած գտայ. Տուն վերադարձայ, ու յոգնած ըլլալով, քնացայ։ Երազեցի թէ՛ դրամական օգնութիւնը ստացած եմ—գեղեցիկ երազ. Երբոր արթնցայ իմացայ թէ Գլայկէլը պաշտօնանկ եղած է—խե՛ղճը —կը զգամ թէ ցնդեր եմ։

Այս գիշեր կոմսուհի Կ.ի տունը գացի, ամենքն ալ յուսակտուր գտայ։ Կը պատմէին թէ՛ արդէն ընդհանուր ներման հրովարտակը ստորագրուած է։ Կոմսուհին, դառնագին կարտասուէր. կարծելով թէ ներման արժանացողները զինքը կը սպաննեն։

Կըսէին թէ Վիթէն իյնալու է։ Գացի անոր մօտ, ու զինքը շատ հանդարտ գտայ, նա երգ մը կը մըրմըրար։ Իր սեղանին վրայ սահմանադրութեանց և հեռագիրներու կոյտ մը կար դիզուած։ Հարցուցի իրեն թէ այս ամէնը ի՛նչ կը նշանակէր—«Նոր շարժում» ծիծաղելից նա ինծ պատասխանեց։

***

21 Հոկտեմբեր — Սոսկալի օր. Ներման հրովարտակը հրատարակուած է. 30 000 րուպլիի չէքը ստացայ, եւ անմիջապէս Լոնտոնեան պանքը փոխանցեցի. աւելի ապահով է։

Միլիօնաւոր փոփոխումներ—հարիւրներով թափուր մնացած պաշտօններ։

Փողոցներու մէջ իսկի յեղափոխութիւն. Սահմանադրութեան յատակագիծը կարդացի—սոսկալի բան; Թրէբովի մօտ չեմ երթար, անոր գործը բուսած է. Այլեւս լրագիրները չեմ կարդար, որովհետեւ երբ զանոնք կը կարդամ, մազերս ցից ցից կըլլան։

***

22 հոկտեմբեր.— Վաղը Մոսքուայի յեղափոխականները ունկնդրութեան պիտի ընդունուին։

Վիթէն շատ մեծ կորով ցոյց կուտայ։

Այս յեղափոխականները (Զէմսդվօներու անդամներ) վերջնագրով մը եկած են կըսեն։

Բարկութիւնս կուգայ երբ զանոնք այդպէս հպարտ կը տեսնեմ. սակայն հետեւլնին ոիբրով էի. էհ, չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կրնայ պատահիլ։

Տա՞յ պիտի Աստուած որ այս ամէնը անցնի

— Այն ժամանակ պիտի տեսնենք թէ անոնք ի՛նչ պիտի երգեն։

Դրօնշդատը բոյերու մէջ է։

Գացի Վիթէի մօտ տեսնելու թէ ինչպիսի տպագրուած սահմանադրութիւններ կը գտնուին անոր մօտ. պէտք է որ զանոնք կարդամ։ Թրէբովի մասին կը խօսի, որպէս իր ամենաանկեղծ բարեկամը։ Ե՞րբ փլա-

ԱՊՊԷ ԺԻՒԼ

ՄԱՍ Բ

(Հատուածներ)

Տէրվէլ ընտանիքը, որ արբային ժառանգորդներէն կազմուած էր, նոտարին սենեակը հաւաքուած էր, ուր պիտի կարդացուէր հօրեղբօրս կտակը։ Նոտարը նախ մեզի ցցուց մեծ պահարան մը դեղնած, քառակուսի, հինգ տեղէ կնքուած կանանչ մեղրամոմով եւ վրան գրուած. «Աւսիկա իմ կտակս է»։ Ցեսայ դիտել տուաւ թէ կնիքները անաղարտ մնացած էին, զանոնք աւրեց. պահարանը բացաւ ու մէջէն հանեց ծալլուած թերթ մը թուղթ եւ սկսաւ կարդալ, ծանր ու հանդիսաւոր ձայնով մը, հետեւեալ տարօրինակ կտակագրութիւնը.

Բարուչինեան վանք, 27 սեպ. 1868

Երբեք հաւատք չեմ ունեցած գիւղական քահանաներու կոչումին անկեղծութեանը եւ միշտ այնպէս մտածած եմ որ քահանայ եղած են աղքատութենէ ստիպեալ։ Քահանայութեան արհեստը հրապուրիչ է մանաւանդ ծոյլերուն համար, որոնք կոշտ վայելքներով լի կեանք մը կերազեն առանց աշխատելու առանց զոհողութեան. սնափառներուն, անարժան զաւակներու համար, որոնք գործաւորական պլուզէն չեն ախորժին ու կուրանան իրենց կորաքամակ հայրերը։ Անոնց համար սրբութիւնը թեմին հարուստ քաղքենին է իրենց առջեւ խոնարհողներու բարեւը հպարտութեամբ ընդունիլը։ Եթէ այս տխուր գիւղացիներէն շատերը հարուստ ծնած ըլլային, վայրկեան մը իսկ մտքերնուն պիտի չանցնէին կըրօնաւոր ըլլալը, եւ, օր մը եթէ յանկարծ հարստանան, ամէնքը մէկանց կը ձգեն իրենց կարգը։ Կուզեմ փայլուն ու հրապարակային ապացոյցը տալ ասոր։

Իմ այս կտակս այդ ապացուցման պիտի ծառայէ։

Մահուանս օրէն սկսեալ կարգը ձգող առաջին քահանային կը կտակեմ իմ բոլոր ստացուածքս, շարժուն թէ անշարժ. որ հետեւեալներն են,

1 Տունս իր պարագաներով եւ մէջի բոլոր կարասիներով, բացի մատենադարանէս։

2. Երեքհազար հինգ հարիւր ֆր. եկամուտ, զանազան արժէթուղթերէ գոյացած՝ որոնց ցանկն ու թուղթերը կը գտնուին Վիաթէի նոտարին մօտ։

3. Կանխիկ դրամ, քուբոն, պահանջքներ, որոնք մեռած օրս քովէս պիտի ելլեն։

Տարակոյս չունիմ որ այս կտակիս պարունակութիւնը հրատարակուելուն պէս հազարաւոր քահանաներ պիտի փութան կարգերնին թողուլ ու գալ տունս, եկամուտներս, դրամս, կահկարասիներս պահանջելու։ Ուստի կտակատարիս վրայ պարտք կը դնեմ հսկելու որ առաջին կարգաթողը ճշդիւ ու որոշապէս հաստատուի. Աւիկա առէթ մը պիտի հայթայթէ ատելութեանց, վայրագ նախանձի, անարգ ստախօսութեանց, ստոր կիրքերու տարափի մը պոռթկալուն, որոնք պիտի կարողանան մեզի պարզել թէ ի՞նչէ կը բաղկանայ քահանայի մը հոգին։ Եթէ այնպէս պատահի որ, քսան, յիսուն, երկու հարիւր քահանայ մէկէն միեւնոյն օրը կարգաթող եղեր են. վիճակով պէտք է որոշել թէ որո՞ւ պիտի վերաբերի իմ այս ժառանգութիւնս զոր ազատօրէն ու հաճութեամբ կընեմ;

տակ պիտի ըլլայ այս չտես ջօջը (ռօնօնօս): Ինձ այնպէս կը թուի թէ, նա, Վիթէ, և անխչխանակտնները մտածեցին այս ամէնը, որպէսզի ձեռք ձգեն Տիգթաթուրա։

Սակայն այս ամէնը ե՞րբ վերջանայ պիտի . . . .

Թարգմանեց Զ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Վեհ. Հայրիկը Ընձակ վարդապետը ղրկած էր հովուելու Սիպերիոյ եւ Մանչուրիոյ երկաթուղիներուն վրայ հաստատուած հայերը: Ընձակ վրդ. Խարպին հասնելով՝ առաջնակարգ պանդոկի մը սրահը մատուռի վերածելով, հայ ժամերգութիւն կատարեր է ի ներկայութեան տեղւոյն հայ գաղութին, որ 200 հոգիէ կը բաղկանայ եւ յորդորական քարոզ մը խօսեր է անոնց, որոնցմէ շատեր 10—15 տարիէ ի վեր հայ ժամերգութիւն չեն լսած եղեր։ Արարողութենէն ետք պանդոկին մէջ ճաշկերոյթ մը տրուեր է, ու յետոյ ծանօթ երգիչ արուեստագէտ պ. Կոստանեան ազգային ու եւրոպական զանազան կտորներ երգեր է։

—Եգիպտահայ թերթերէ կը տեղեկանանք թէ Փարիզի մէջ, եւրոպական ապրիլ 9ին մեռեր է տիկին Նուպար փաշա։

—Գերմանացի հայասէր բրոֆ. Լէբսիուս, որ պուլկարահայոց ալ մօտէն ծանօթ է, այժմ Եգիպտոս գացած է, ուր գերմաներէն առենախօսութիւն մը ըրած է հայերուն համար։ Պատ. Աւետարանեան հայերէն թարգմանի պաշտօն կատարեր է։

—Տարօրինակ հայ խաչագողի մը չահատակութիւնները պատմող թղթակցութիւն մը ստացած ենք Լոնտոնէն, զոր յաջորդ թուով պիտի հրատարակենք ամբողջութեամբ։ Այդ խաչագողը ինքզինքը եպիսկոպոսպատրիարք ամենայն հայոց ճանչցնելով, վարդապետ կօծէ եղեր ամէն ազգէ իրեն ներկայացողները, եթէ 5 անգլիական ոսկի վճարեն, եւ անոնց կուտայ եղեր մասնաւորապէս պատրաստուած վկայաթուղթ մը, վարդապետ օծուած ըլլալուն համար։ Անգլերէն "Մօրնինկ Լիտըր» թերթը այդ վկայաթուղթին ֆաք—սիմիլէն հրատարակած է, զոր փափագողները կրնան տեսնել խմբագրութեանս քով։

Մեր թղթակցին թողլով այս տարօրինակ խաչագողին մանրամասնութեանց պատմութիւնը, կը հրաւիրենք մեր կրօնական վերին իշխանութեանց ամենալուրջ ուշադրութիւնը այս խաչագողին չահատակութեանց վրայ. եւ կը յուսանք թէ շուտով առաջքը կառնուի հայ կղերական անունին ու տարազին տակ կատարուող այս խայտառակութեանց։

—«Էվնինկ Սթանտարտ» Կովկաս Զունկարի քաղաքը բնակող բժշկի մը նամակը հրատարակած է, ուղղուած Լօնտօն բնակող իր ծնողքին, որով կը պատմէ հայերու եւ թաթարներու միջեւ վերջերս տեղի ունեցած կատաղի կռիւին մանրամասնութիւնները։

«Ամէն օր, կը գրէ նամակագիրը. թաթար աւազակախումբեր կը յարձակին հայոց վրայ: Գրեթէ միշտ կառավարական գործակալները եւ ոստիկանները թաթարները կառաջնորդեն։

Դեռ երկու օր առաջ, թաթարները մեծ թուով շրջապատեցին Զունկայուն եւ սկսան ռմբակոծել հայկական թաղը։ Կռիւը յամառ ու կատաղի էր։ Բազմաթիւ ժամեր պաշարուողները մեծ քաջութեամբ ինքզինքնին պաշտպանեցին. թշնամւոյն վրայ սարսափելի կրակ ընելով։ Բայց թաղը կրակի տրուած ըլլալով, շատեր տուները ձգեցին ու սկսան յուսահատական կռիւ մղել. շատերն ալ յամառեցան պատուհանին առջեւ միալ ու փլատակներու տակ թաղուիլ։ Փողոցները զինեալ կիներ թաթարներու վրայ կրակ կընէին կամ անոնց վրայ կը յարձակէին դաշոյնով։

Իրիկուան մօտ հայկական թաղը բնաջինջ եղած էր թշնամիներուն թուական առաւելութեան պատճառաւ. Հարիւրաւոր դիակներ կիներու, տղոց, ու մարդոց փողոցները փռուած էին, Այս բոլոր դէպքեն միջոցին, ոստիկանութիւնն ու զօրքը հեռու միայն ու ականջ չի կախեցին հայոց օգնութեան աղաղակներուն։ Նոյնանման ջարդերու լուրը կը շրջի նաեւ Անաշի եւ ուրիշ տեղերու համար»

—Կիրակի օր քաղաքիս մէջ մեռաւ, Սարգիս Գույումճեանի վաճառատան նախկին պաշտօնեաներէն Հայկ Գրիգորեան, ազնիւ ու պարտաճանաչ պաշտօնեայ մը, զոհը իր խղճամիտ ծառայութեան... Հանգուցեալը բարի սիրտ մը կը կրէր եւ միշտ կօգնէր իրեն դիմող երիտասարդներու. կամ անոնց գործ հայթայթելով կամ թէ միջոցներ տալով.

Այդ անծանօթ ժառանգորդը պէտք է Մատլէն սպասուհին պահէ, և կամ անոր տարեկան 400 ֆր. եկամուտ մը յատկացնէ մինչեւ մահը։

Կը խնդրեմ Տ. Սէրվիէրէն. կալուածատէրի Վիանթէ ու իմ բարեկամս, ստանձնելու կտակակատարի պաշտօնը, ի յիշատակ այն լաւ յարաբերութեանց զոր ունեցած ենք իրարու հետ։ Ի վարձատրութիւն իրեն պատճառելիք ձանձրոյթիս, կը կտակեմ ամբողջ մատենադարանս, այն վիճակին մէջ՝ զոր պիտի գտնեն մահուանս օրը։

Կը խնդրեմ վերջապէս որ իմ թաղումս խիստ կարճ ու պարզ ըլլայ. ոչ մէկ արարողութիւն չի կատարուի, ոչ մէկ ճրագ չի վառի: Եւ որովհետեւ թաղմանս հանդէսին համար և ոչ իսկ փարա մը կը ձգեմ, այս հոգը կը վստահիմ գիւղական քահանայ Պլանշարին։

Ժիւլ—Բիէր—Մարի Տէրվէլ
Քահանայ

—ՎԵՐՋ—

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պարսկա—թրքական հարցը փոխանակ յարդարուելու հետզհետէ կը վատթարանայ։

Պարսիկ կառավարութիւնը իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել կը սպառնայ, թէեւ Պոլսոյ պարսկական դեսպանութիւնը այս շրջող լուրը կը հերքէ։

— Ահմէտ Մէֆիք պէյը. Խըտիվի քաղաքական դիւանագիտական դահլիճի վերատեսուչը, որպէս ճանապարհորդակից Պոլիս կերթայ Խըտիվի մօր հետ միասին. կըսուի թէ Ահապտի խնդրի մասին, նա գաղտնի հրահանգներ ունի Սուլթանին ընելիք։

—Լոնտոնեան դրամատան մը յայտնութիւններու հետեւանօք, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը երեւան բերած է արուեստանոց մը, ուր Թրանսվալի արժէթղթերու կեղծերը կը յօրինեն եղեր. կեղծարարը Կիւպէքեա անուն անձ մ'է. Նա ձերբակալուած է. կեղծարարը և անոր ընկեր Տիգրան Թարպասեանը այս կեղծ աժէթղթերով փոխառութիւններ կընեն եղեր. Պոլսոյ հրապարակի վրայ այս արժէթղթերով 600.000 ֆրանքէ աւելի դրամ կայ շորթուած. կը կարծուի թէ այս արժէթղթերէն եւրոպական հրապարակներու վրայ ալ կայ տարածուած. կեղծը իսկականէն շատ դժուարին է զանազանել։

— Մակեդոնիոյ երեք նահանգներու վերաքննիչը տաճկական կառավարութեան առաջարկած է որ, հրովարտակ մը հանէ ու մակեդոնական մէկն մի գիւղը պատասխանատու բռնէ, եթէ երբեք խռովարարական շարժում մը կամ սպանութիւն պատահի հոն. Եւրոպական դեսպանութիւնները դիտել կուտան որ եթէ երբեք մի այսպիսի որոշում առնուի, նա ամենէն շատ պուլկարական գիւղերու համար պիտի ըլլայ, ու այսպէս անոնք կանոնաւոր հալածանքի պիտի ենթարկուին։

— Պոլսէն կիմացնեն թէ Անգլիոյ թագաւորին Աթէնք երթալը շատ վատ ազդեցութիւն ներգործած է Սուլթանի վրայ. որովհետեւ ինչպէս յայտնի է Անգլիոյ թագաւորը երբեք պատրաստակամութիւն ցոյց տուած չէ Սուլթանին այցելութեան գնալ։

— «Բրէօյսիշէ Օրիէնդ—Գորէսբոնտէնց» լրագիրը հաստատ աղբիւրէ կիմանայ թէ Պուլկարիոյ նախարարապետ Բէցրովը այցելելու է բոլոր եւրոպական արքունիքը. սկսելով Վիէննայէն, Պուլկարիան թագաւորութիւն հռչակելու համար. դիմումներ ընելու. Թէեւ այս լուրը հաւանականութիւն մը չունի, սակայն Եըլտըզի մէջ մեծ իրարանցում յառաջ բերած է։

ՌՈՒՍԻԱ

Բեթերսպուրկէն կիմացնեն. Վիթէի նախագահութեամբ, Ցարսգոէ սէլօի մէջ տեղի ունեցաւ նախարարական խորհուրդ մը, ուր ներկայ էին բոլոր նախարարները և կոմս Սոլսգին։

Այս նախարարական խորհրդի մէջ հարց է ծագած, թէ ա'րդեօք կառավարութիւնը բաւականի պատրաստուած է Տումա գումարելու համար, իսկ եթէ ո'չ, գումարումը յետաձգուի։

— «Ցայդ» լրագիրը Բեթերսպուրկէն կիմանայ թէ՝ Կոստտարստվէննա Տումայի գումարումը պիտի յետաձգուի; Լուր կը շրջի նոր ընտրութիւններ կատարելու համար, եւ այսպէս իրաւունք տալ ընդհանուր ձայնատուութեան։

ՖՐԱՆՍԱ

Գործադուլը կը շարունակուի. Գործատէրերու և բանւոր միջեւ տեղի կունենան ընդհարումներ. Ներքին գործոց նախարար Գլէմանսօն զինուորական նախարարի հետ խորհրդակցած է կարգապահութիւնը կարենալ պահելու մասին. Ասկէ ետքը նախարարը առանց հետեւորդի այցելած է վիրաւորեալները որ հիւանդանոց փոխադրուած են. Ընդհարումներու ժամանակ սպաննուած տեղեկալ Լաթուրի յուղարկաւորութիւնը մեծ շքով կատարուած է. Զինուորական նախարար պ. Էթիէնը որ յուղարկաւորութեան ներկայ էր, Լաթուրի դագաղին վրայ «Լէժիոն տ'օնէօրի" պատուանշանը դրաւ. աւելցնելով տեղեկալ Լաթուրը կը մեռնի իր պարտականութիւնը կատարած ժամանակամիջոցին։

- Ռատիումը գտնող գիտնագէտ Պիւրի-ն Տօֆին փողոցէն անցած պահուն կառքի մը տակ միալով մեռած է.

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Իշխան Պիւլովի գլխաւոր օգնական պ. Հոլշտայնի հրաժարականը Վիլհէլմ կայսրը ընդունած է։

— Երբեակ նիզակակցութեան հիմքը հետզհետէ կը խախտի. Վօսիշէ Ցայթունկ» լրագիրը Իտալիոյ վրայ խօսելով այսպէս կըսէ. «Գերմանիան ուժով է, նա բնաւ շահ մը չունի, նիզակակից միալ այն կառավարութեանց հետ, որոնք բոլորովին տարբեր կերպով կ'ըմբռնեն իրենց սահմանած պարտականութիւնները. Աւելի լաւ կըլլայ որ Գերմանիան միայնակ կռուի, քան թէ այսպիսի նիզակակիցներու ձեռնտուութիւնով»։

— Ռայխստագի գումարումները վերսկսելու են. Առաջին նիստը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երեքշաբթի օր.

ԱՆԳԼԻԱ

Անգլիական կառավարութիւնը որոշած է իր եգիպտական բանակը զօրացնել։

—"Տէյլի Թէլէկրաֆ„ լրագիրը կիմանայ թէ Թիպէդի մէջ ապստամբութիւն ծագած է. չինական զօրքը յաղթուած է։

—Յունաստանի Կէօրկիոս թագաւորը՝ Անգլիոյ վեհապետ Էտուարտը, յունական նաւատորմիղին ծովակալ անուանած է։

Անգլիոյ թագաւորը Ողիմպիական խաղերը կայցելէ։

ՃԱՊՈՆԻԱ

Թոգիոցի Իհիկամի անուն բժիշկը. Ճապոնիոյ բժշկական ճեմարանին հաղորդած է թէ՝ տարիներէ ի վեր, իր գտած մէկ նոր դեղով. յաջողալից փորձեր կընէ թոքախտը դարմանելու համար։

Թոքախտաւորներէն մէկ երրորդ մասը բժիշկ Իհիկամի ոճով դարմանուելով, բոլորովին ապաքինած են։

Եօթը հիւանդանոցներէ ստացուած տեղեկագիրներու համաձայն, ուր, թոքախտաւորները բժիշկ Իհիկամի գտած դեղով կը դարմանուէին հաստատուած է թէ՝ 219 հիւանդներէ 79 հոգի բոլորովին ապաքինած է. 80 կայ վար ի վերոյ ապաքինած, 15 մեռած, իսկ 45-ը այլ եւ այլ պատճառներով մինչեւ վերջը յառաջ տարած չեն դարմանումը։

*

Միթէ ասով գտնուած համարելու է թոքախտի դարմանումի կերպը. Ճապոնացիները զինուորական արուեստի մէջ ցոյց տալէ վերջ իրենց կարողութիւնը. այսօր կուգան զայն հաստատել և գիտութեան մէջ. Հին Եւրոպան որ այնքան զոհեր կուտայ այս մահաբեր հիւանդութեան, այսօր ականջէտ յուսալից կը նայի Ճապոնիոյ, ուստի կուգայ այս շատ եւ շատ սփոփիչ լուրը։

Печатница на П. Глушковъ С-ве Вар.